

Dan — elke zaak heeft meer kanten.
Prof. Dr. H. F. Nierstrasz, rector-magnificus te Utrecht, naderde dit punt van een heel andere zijde.

De toelating vermeldende van dr. W. P. Hubert van Bleyenbergh als privaatrecht in de faculteit der letteren en wijsbegeerte om onderwijs te geven in de theorie en de praktijk der lichamelijke opvoeding, wees spr. er op, dat dit feit met instemming begroet werd en dat nu de heer naast zijn theoretisch onderwijs ook praktische oefeningen geeft. Het groote nut van deze laatste valt niet te ontkennen, het is alleen maar jammer, dat door de hoogleeraren weinig of geen deel aan deze genomen wordt. Hoezeer zouden toch geregelde lichamelijke oefeningen ten goede kunnen komen aan personen, wier arbeid bijna uitsluitend berust op inspanning van den geest! Mensana in corpore sano! Daarom zou het gewenscht zijn, dat hierin verandering kwam. De geheele senaat in het gelid, één-twee, links-rechts! Ik kan mij voorstellen, dat de aanblik hiervan eenigszins eigenaardig zou zijn, maar daaraan gewent men spoedig. En men zou eens bismarcken, hoezeer dergelijke lichaamsbewegingen verfrischend werken op den geest. Hierin moest de Regeering ingrijpen; zij zou moeten gebieden dat ieder hoogleeraar de genoemde lessen moet volgen. Dit nieuwe privaatrechtschap zou op deze wijze een zegen blijken te zijn voor onze universiteit.

Men kan zich de hilariteit voorstellen, welke dit licht spottende woord zal hebben verwekt.

Toch sloeg hij al schertsende raak. Heel anders dan in Amerika dragen de meeste hoogleeraren hier voor voldoende lichaamsbeweging wellicht niet genoeg zorg.

Samenspel van studenten en hoogleeraren zou wel een rem tegen overdrijving geven.

Gelijk mij onlangs op bijzondere manier duidelijk werd.

— Geleerd „proletariaat“.

Geleerd „proletariaat“ is een uitdrukking, welke geen nadere verklaring behoeft en ook door niet-socialisten wordt gebruikt.

Wel een bewijs, dat de aanraking met het socialisme toch ongewild en onbedoeld vlecken achterlaat.

De gedachte aan een dreigende wantoestand, waaronder zich een aanzienlijk geleerd „proletariaat“ zou vormen, alsmede de eisch van zuinigheidspolitiek heeft ongetwijfeld de vorige minister van Onderwijs, Dr. J. Th. de Visser, ertoe bewogen bij de Universiteiten te informeren, hoe de steeds wassende toevloed van studenten een weinig kan worden gestremd.

In enkele rectorale overdrachtsoraties werd daarop gereageerd.

Te Leiden liet Prof. Mr. A. J. Blok zich er in dezer voege over uit:

Die toeneming van het aantal studenten is een verschijnsel, dat zich ook aan andere universiteiten heeft voorgedaan. Zij is zoo anel in haar werk gaan, dat hier gelijk elders het onderwijs daarvan praktische moeilijkheden heeft ondervonden. Al wil ik die moeilijkheden niet onderschatten, al wil ik ook toegeven, dat onder degenen, die het academisch onderwijs volgen, er zijn, die de voor een universitaire opleiding noodige eigenschappen niet in voldoende mate bezitten, ik geloof niet, dat een kunstmatige beperking van overheidswege de aan den bestaanden toestand klevende fouten zoude kunnen wegnemen, wil men niet het gevaar loopen, dat in de natië slumerende krachten voor de wetenschap te loor gaan, en wil men niet afbreuk doen aan het beginsel, dat zooveel mogelijk een ieder in de gelegenheid moet worden gesteld zich in de maatschappij de plaats te veroveren, waarop zijn aanleg, volharding en karaktereigenschappen hem aanspraak geven.

In gelijken geest sprak Prof. Nierstrasz te Utrecht.

Deze toeneming van het aantal studenten, hoezeer ook sprekend voor den bloei onzer universiteit, is toch wel eenigszins benauwend, omdat men zich afvraagt, waar toch al die weetgierigen na afloop hunner studien blijven moeten en omdat de kosten van het hooger onderwijs hierdoor steeds zullen moeten stijgen. Men kan zich dan ook niet verwonderen, dat dit vraagstuk ook aan de regeering zorgen baart. Zij heeft zelfs middelen beraamd om in het euvel te voorzien. In de betreffende missive van den minister van onderwijs werden eenige middelen aan de hand gedaan, waardoor het aantal studenten direct zou kunnen worden beperkt. Spr. besprak deze middelen en concludeerde: dergelijke middelen helpen niets en er is geen redelijk middel aan de hand te doen om het euvel te stuiten. Het universitair onderwijs moet voor allen vrij zijn, ieder moet gelegenheid kunnen vinden zijn gaven, in welke richting ook, te kunnen ontwikkelen; iedere kunstmatige beperking zal leiden tot schade van vrije wetenschap en cultuur en daarom ook tot schade van onze volkskracht. Praktisch is het vraagstuk onoplosbaar, maar het zal hiermede wel gaan, zooals steeds in dergelijke gevallen geschiedt: alles zal zich op den duur wel regelen volgens de quæstie van vraag en aanbod, die toch ook het studeeren aan de universiteiten beheerscht. Maar zoolang deze laatste nog niet heeft doorgewerkt, is het een dure plicht der regeering om te zorgen, dat het onderwijs op peil gehouden zal worden en dat ieder, die studeeren wil, zal kunnen krijgen wat hij noodig heeft.

In het verslag van de rede van Prof. Dr. F. M. Th. Böhl komt deze passage voor:

In dit verband gaf spr. als zijn meening te kennen, dat in een kunstmatige beperking van het aantal dergenen, die hooger onderwijs begeeren, geen heil is te zien. Het weten van oobekwame en ongeschikte elementen uit de leerzalen der universiteit is de natuurlijke taak van de inrichtingen van voorbereidend onderwijs, met name van gymnasium en hogere burgerscholen. Het zou principieel verkeerd zijn,

hen, die met goed gevolg de voorbereidende studie voltooiden en tot de universiteit werden toegelaten, vóór deze toelating opnieuw aan een schifting te onderwerpen.

Van hetzelfde gevoelen is ook Prof. C. Feldmann van de Technische Hoogeschool te Delft.

Het is moeilijk, zelfs gevaarlijk te pogen aan dezen wisselenden toevloed van studenten door ingrijpen van hooger hand leiding en regelmaat te willen verleen. Spreker ontveinst zich geenszins, dat er op het oogenblik in sommige studierichtingen meer ingenieurs gediplomeerd worden dan dadelijk geplaatst kunnen worden. Er schijnen zwakke tekenen te zijn van een opleving en van een hernieuwde kans om onze afgestudeerden ook weer, zooals voor den oorlog in het buitenland te kunnen plaatsen.

Spreker wil niet toegeven, dat het gewenscht zou zijn het aantal ingeschrevenen aanzienlijk te zien dalen en zou het totaal verkeerd achten, om het daaraan te sturen, dat de vrijheid van inschrijving b.v. door vergelijkende examens of door kunstmatige middelen zal worden beperkt.

Natuurlijk zou het prettig zijn om een eenvoudig middel te bezitten om al of niet geschiktheid voor de studie vast te stellen. Men heeft in Amerika getracht dit uit te maken door van een groot aantal studenten den schedelomvang te meten. Dit kinderlijk-natuerlijk middel faalde natuurlijk. Bij het slagen in het leven zijn er nog zoo veel andere belangrijke factoren in het spel.

De Handelshoogeschool te Rotterdam staat voor dit probleem niet. Daar is de daling der laatste jaren nog niet tot staan gekomen. Toch werden er dit jaar meer studenten voor het eerst ingeschreven dan het vorige. Maar anders is er over heel de linie stijging.

Ook wij zijn van oordeel, dat kunstmatig ingrijpen hier geen uitkomst bieden kan.

Men zit trouwens met de vraag: waar dan heen? Er is niet alleen een teveel aan studenten, niet alleen aan intellektueelen in den ruimeren zin, maar zelfs aan handarbeiders.

Het gevaar der werkloosheid is nog niet bezworen. Wij hebben hier dus te doen met een algemeen verschijnsel.

Wel dient o.i. gewaakt, dat aan den eisch van goede klassieke vorming om aan de Universiteit te studeeren en te promoveeren strenger de hand worde gehouden.

Hier mag de Regeering wel eens de hand in eigen boezem steken.

Het wetje-Limburg en de vergemakkelijking voor hen, die het eindexamen aan economisch-literaire hogere burgerscholen aflegden, waren o.i. een stap in verkeerde richting.

Merkwaardig mag het genoemd, dat in de rectorale oraties alleen de rector-magnificus van de Handelshoogeschool te Rotterdam hierop wees.

Men zou het van die inrichting zeker niet in de eerste plaats verwacht hebben.

Wat prof. Dr. N. J. Polak te dien aanzien refereerde, is de behartiging waard.

Vervolgens wijdde spreker eenige beschouwingen aan de eischen van toelating tot de studie, voornamelijk aan de vraag, of de eindexamen van economisch-literaire hogere burgerscholen en van handelscholen voldoende waarborg bieden voor geschiktheid om tot academische studie over te gaan. Sprekers antwoord op die vraag moet ontkennend zijn.

Met alle waardeering voor den bedoelden tak van het middelbaar onderwijs als voorbereiding voor het maatschappelijk leven, met erkenning van het algemeen vormend karakter der H. B. S. A. meent hij erop te moeten wijzen, dat breedte algemeene ontwikkeling niet hetzelfde is als voorbereiding voor academische studie. De student aan universiteit en hogeschool, in welke richting hij ook studeere, heeft naast die algemeene ontwikkeling noodig oefening in het abstracte denken, voorbereiding voor het scherp stellen en het exact uitwerken van problemen. Bij de gymnasiale opleiding wordt die oefening verkregen door de oplossing van de talrijke problemen, die in de gecompliceerde oude taal, in de willekeurige woord-schikking der klassieke teksten opgetast liggen; de H. B. S. B. vindt vooral in de wiskunde en ook in de natuurwetenschappen materiaal te over om het abstracte denken te oefenen. Het literair-economisch middelbaar onderwijs heeft geen vakken, welke te dezen aanzien equivalent zijn te achten. De moderne talen leveren niet zulke problemen op, dat aan de hand daarvan de academische studie wordt voorbereid en het onderwijs in de economie en de economisch georiënteerde vakken kan, ook wanneer men aan het economisch karakter der school niet de betekenis wil geven van gericht op de handelspraktijk, op een H. B. S. niet dieper gaan dan beschrijving der maatschappelijke verschijnselen: voor theoretische economie, voor behandeling van economische problemen is de schooljongen nog niet rijp.

Naar sprekers meening is er dan ook aanleiding om te overwegen, of de toelating tot de examens, die den weg bereiden tot het doctoraat in de handelswetenschap, niet, onder voldoende overgangsbepalingen voor hen, die op de thans vigerende regeling hebben gerekend, moet worden beperkt tot hen, die een eindexamen gymnasium of H. B. S. B. hebben behaald of een daarmee overeenkomend getuigschrift hebben verkregen.

Maatregelen om het met de klassieke vorming weer nauwer te gaan nemen, zouden niet ten doel mogen hebben het aantal studenten te beperken.

Zij zouden moeten getroffen in het belang van het Universitair onderwijs zelf, om dat op peil te houden.

Maar wel zou beperking er een gevolg van kunnen zijn.

Doch afdoend kan dit gevolg niet wezen.

Dat kan eerst verwacht worden, wanneer er aan de sociale malaise ten onzent een einde komt.

HEPP.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

Dwergscholen.

Een van de gewichtigste vragen, die bij ons onderwijs naar voren komen, is die, welke be- trekking heeft op de splitsing der scholen. De dwerg-schooltjes, die we in Nederland kennen, hebben een zekere vermaardheid verkregen. En hoewel we dankbaar kunnen constateeren, dat lang niet altijd, dat zelfs in de meeste gevallen niet de christelijke scholen het getal van die kleine school- tjes zoo groot maken, toch is óók hier en daar wel het oprichten van een christelijke school van bepaalde richting oorzaak geweest, dat er zeer kleine schooltjes ontstonden, of als rest overbleven.

In een onlangs verschenen brochure van groote kwaliteiten, we bedoelen die van Dr. Van der Vaart Smit, werd, zooals te verwachten was, ook deze kwestie ter sprake gebracht. Hetgeen de geleerde schrijver omtrent deze kleine scholen opmerkt, is veelszins treffend juist.

Te waardeeren is dan ook, dat hij een ernstige poging doet, om, behalve voor andere vraagstukken, ook voor dat van de dwergschooltjes een oplossing voor te slaan.

Natuurlijk kon de schrijver zijn gedachten niet ten volle uitwerken.

De brochure-vorm, dien hij koos voor zijn studie, belette dat goeddeels. En bovendien is het de vraag, of het wel mogelijk is, een systeem zoo door te denken, als dat voor de praktische uitvoering toch wel noodig is, wanneer men niet eerst een rijk en bezonnen debat over een dergelijke kwestie heeft gevoerd.

Intusschen is het onderwerp van zooveel gewicht, dat elke poging, die gedaan wordt, om een oplossing te vinden, dankbaar moet worden gewaardeerd.

Natuurlijk moet het wel vaststaan, dat onderscheiden motieven op dit terrein gelijkelijk tot hun recht moeten komen.

Wanneer men voorop stelt, dat het belangrijkste, wat er is, is de voorkoming van de vorming van kleine scholen, dan ziet men steeds de dingen eenzijdig.

Naast de stelling toch, dat het allerminst gewenscht is zooveel kleine scholen te stichten, staan ook andere beweringen, die evenzeer recht van bestaan kunnen hebben.

Wanneer toch iemand zegt, dat de eisch geldt, dat het onderwijs zooveel doenlijk gegeven wordt in overeenstemming met het beginsel der ouders — dat de ouders, die een bepaald soort van onderwijs voor hun kinderen begeren recht hebben op dat onderwijs, of er nu tien of duizend van de gelijk-voelende onderparen in een plaats wonen — dan komt er op die wijze al dadelijk een botsing van deze twee stellingen in de praktijk.

Meer nog: ik kan me voorstellen, dat er door meer dan één deskundige de stelling wordt verdedigd, dat de kleine school, b.v. die met twee leerkrachten op, zeg, een vijftig leerlingen, veel voor heeft bij een school, die vijfmaal zoo groot is.

Ook is het denkbaar, dat men oordeelt, dat een kleine school, die een harden strijd om het bestaan heeft te voeren méér zal leven in de belangstelling van de ouders, dan een groote, waar- bij alles als op rolletjes loopt.

Ja zelfs zou er te betoogen zijn, dat in een dergelijke school vooral het hoofd zal zorgen, dat het peil van het onderwijs zoo hoog mogelijk wordt opgevoerd.

Genoeg voorbeelden, om te doen zien, dat een kwestie als deze niet is af te maken met de eenvoudige bewering: 's lands schatkist laat niet toe zooveel splitsing te hebben of te houden, ergo moet er iets op gevonden worden om de scholen groofter te krijgen, of om althans voor de toekomst te voorkomen, dat er bouwsommen voor „dwergscholen“ worden gevraagd.

Zeker, men kan de stelling, dat de kleine scholen op den duur een veel te zware belasting vormen voor de geldmiddelen, handhaven. Maar de oplossing van het vraagstuk wordt nu zeer sterk be- invloed door de waarde, die men aan andere stel- lingen hecht.

Wanneer een stuurman van een boot niet wil, dat zijn schip op de rotsige kust loopt, dan kan hij heel radicaal het schip naar volle zee sturen. Ja, indien tenminste er niet naast de doelstelling van het niet-op-de-kust-loopen, ook nog een andere stelling zijn doen beheerscht. Wanneer die stuur- man b.v. zoo spoedig mogelijk ook nog zijn schip in een bepaalde haven aan de kust moet binnen brengen, dan kan hij ongetwijfeld zijn doelstelling: niet op de rotsen aan de kust loopen, houden; maar toch zal hij niet het land eenvoudig den rug toekeren. Hij zal dan juist zijn navigatie-kunst moeten toonen.

In het onderhavige geval nu spreekt het vanzelf, dat er méér dan één eisch gesteld wordt aan de zeemanskunst van hen, die het wagen tot een oplossing een voorslag te doen.

„Oplossen“ van de moeilijkheden nu is zeker nimmer de bedoeling geweest van Dr. Van der Vaart Smit. Hijzelf zal de eerste zijn, die erkent, dat de aspiraties van den schrijver zoover niet gaan.

Maar we een oplossing Zeker, h naar zijn i mistige atn in de verte hoofd.

En daarb wijs gestu

De door belangr

te wijden.

Dit te m

Zeker, h

Misschien

dat, wanne

richting, w

slechts tw

En dat zijn

ver niet b

De Roer

schijnlijk b

brengen.

Maar en

van de zij

dan juist

stellen, da

school gau

maar die

kinderen o

voorzeide

Wanneer

bespreken,

dat voorop

kwestie bi

grondwet.

Dat dees

Immers l

maar het z

een plan t

een eisch

Het gron

wel voldoe

standen te

zeer wel w

minst een

stelling in

De wegt

onderwijs

dat thans

„lastig ge

telijk onde

En zoo

oplossing

verte de

andering i

van de N

Wanneer

dan begint

ruimte af

gevoelen v

Met het

de voorste

waarbij bl

van den s

fende juist

gewichtige

kunnen he